

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU
FOREIGN ECONOMIC RELATIONS BOARD

Tunus Ülke Bülteni

Resmi adı	Tunus Cumhuriyeti
Yönetim Şekli	Cumhuriyet
Devlet Başkanı	Moncef MARZOUKI (13 Aralık 2011'den beri)
Başbakan	Mehdi Jomaa (29 Ocak 2014'den beri)
Yüzölçümü	162,155 km ²
Nüfusu	10,937 milyon (Temmuz 2014 tahmini)
Okuma yazma oranı	% 74.3
İklim	Kuzeyde akdeniz iklimi, güneyde çöl iklimi
Resmi Dil	Arapça
Başlıca Şehirler	Tunis (Başkent) , Sifaks, Sousse, Gabes, Kairouan, Bizerte
Para Birimi (Kur)	1 ABD \$ = 1.64 Tunus Dinarı (ortalama kur)
Zaman Dilimi	1 + GMT

TEMEL BİLGİLER

Tunus Kuzey Afrika'da, Akdeniz'e kıyısı olan, bölge ülkelerine kıyasla rekabetçi bir ekonomiye sahip, istikrarlı, orta büyüklükte bir ülke görünümü vermektedir. 1956 yılındaki bağımsızlıktan sonra Cumhuriyet ilan edilerek ülkenin modernleştirilmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede laiklik uygulanmaya çalışılmış, kadın hakları ve eğitime önem verilmiştir.

Derin bir tarihe sahip olan Tunus, 16. yüzyıldan 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar Osmanlı Devleti içerisinde bağımsız bir vilayet olarak yaşamış, 1956 yılında ise Fransa'dan bağımsızlığını ilan etmesi sonrasında 1957 yılında Cumhuriyet ilan edilmiştir. İlk Cumhurbaşkanı Habib Bourguiba 1987 yılına kadar görevde kalmıştır. 1987 yılında dönemin başbakanı Zine El Abidine Ben Ali, Bourguiba'nın sağlık sorunlarını gerekçe göstererek Cumhurbaşkanlığına devralmıştır. 1999'da ülkedeki ilk çok partili Cumhurbaşkanlığı seçimi gerçekleştirilmiştir. 2009'da yapılan seçimlerde Ben Ali %89,62 oy oranıyla beş yıllık dönem için beşinci kez seçilmiştir.

Aralık 2010'da yüksek işsizlik, yolsuzluk, yoksulluk ve yüksek gıda fiyatlarını protesto amacıyla başlayan sokak gösterilerinin devamında, Ocak 2011'de patlak veren isyan sonucunda, 14 Ocak 2011'de Devlet Başkanı Ben Ali hükümeti feshetmiş ve ülkeden ayrılmıştır. Ocak ayı sonunda Başbakan Ghannouchi Fouad M'Bazaa'nın geçici devlet başkanlığında, ulusal birlik hükümeti kurulduğu açıklanmıştır.

24 Temmuz'da gerçekleştirilmesi planlanan seçimler 23 Ekim 2011'de gerçekleştirilmiş ve Ennahda partisi oyların %37'sini alarak parlamentoda 89 koltuk kazanmıştır. Ülkede siyasi dengenin sağlanabilmesi amacıyla, Cumhurbaşkanı Congress for Republic'den (orta sol) Moncef Merzouki, Başbakan Ennahda'dan Hamadi Jebali, Meclis Başkanı ise Ettakattol'dan (sol) Mustafa Bin Jaafar olmuştur. Başbakan Hamadi Jebali'nin açıkladığı kabinede Ennahda stratejik bakanlıkları elde etmiştir. Parlamento bir yıl için görevde olup, yeni anayasa ilan edildikten sonra yeni seçimlerin gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda, Parlamento Anayasa yazım çalışmalarına Şubat 2012'de başlamış ve anayasa metni Ocak 2014'te onaylanmıştır.

Ekim 2012'de başkanlık ve parlamento seçimlerinin Haziran 2013'de yapılmasına karar verilmekle birlikte 6 Şubat 2013 günü muhalif politikacı Şükri Belyd'in öldürülmesi sonrası ülkede karışıklıklar tekrar başlamıştır. Ülkede 2011 yılından beri uygulanmakta olan olağanüstü hal Tunus Cumhurbaşkanı Moncef Merzouki

tarafından Haziran ayına uzatılmış, Başbakan Hamadi Jebali'nin istifasına neden olmuş ve yeni bir hükümet kurulmuştur. Söz konusu olağanüstü hal durumu ilk etapta 3 Temmuz 2013'e kadar uzatılmış ve Merzouki tarafından güvenlik güçlerinin önerisi sonucunda Başbakan ve Tunus Ulusal Meclis Başkanı ile gerçekleştirdiği görüşmeler neticesinde olağanüstü halin üç ay daha uzatılması kararlaştırılmıştır. Ülkede Aralık 2013'ten sonra ortaya çıkan politik istikrar sayesinde Tunus Devlet Başkanı Sn. Merzouki tarafından 6 Mart 2014 tarihinde olağanüstü hal kararı kaldırılmıştır. Bu doğrultuda Başkanlık ve parlamento seçimlerinin 2014 yılı sonunda yapılması planlanmaktadır.

TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

	2009	2010	2011	2012	2013*	2014*
GSYİH (milyar dolar)	43,6	44,4	46,1	45,2	48,9	47,0
Kişi Başına düşen GSYİH	4.318	4.212	4.318	4.194	4.303	4.354
Reel Büyüme Hızı (%)	3,1	2,9	-1,9	3,6	2,7	3,0
Enflasyon Oranı (ortalama, %)	3,5	4,4	3,5	5,6	6,0	5,3
İhracat (milyon\$)	14.419	16.431	17.824	16.919	17.560	18.083
İthalat (milyon\$)	18.118	21.006	22.623	22.990	23.607	24.010
Ticaret Dengesi (milyon\$)	-3.699	-4.575	-4.799	-6.076	-6.047	-5.926
Ticaret Dengesi (%)	-8,5	-10,3	-10,4	-13,4	-12,9	-12,3
Cari İşlemler Dengesi (milyon\$)	-1.234	-2.105	-3.402	-3.671	-3.647	-3.046
Cari İşlemler Dengesi (%)	-2,8	-4,7	-7,4	-8,2	-8,2	-6,7
Toplam Dış Borç (milyar \$)	21,5	21,4	22,1	24,3	24,4	27,4
Döviz Kuru (TD:\$)	1,35	1,43	1,41	1,57	.....	.....

Kaynak: IMF * IMF Tahmini rakamları

GENEL EKONOMİK DURUM

Tunus ekonomisi bölgedeki en çeşitlendirilmiş ekonomi olup, kıtanın en yüksek yaşam standartlarına sahip olan ülkelerinden biridir. Her ne kadar komşuları Libya ve Cezayir gibi geniş hidrokarbon rezervlerine sahip olmasa da uzun dönemli hükümet politikaları sayesinde tarım, turizm ve imalat sanayiinde büyümüştür. Ekonomi, turizm başta olmak üzere, hizmet sektörü, tarım, tekstil, konfeksiyon, hafif sanayiler ile petrol ve fosfat üretimine dayanmaktadır.

Serbest piyasa ekonomisi 1980'li yılların sonlarına doğru ağırlık kazanmaya başlamıştır. Tunus ekonomisi tarım, madencilik, enerji ve imalat sektörleriyle gelişen bir ekonomidir. Tunus, tarım ve balıkçılıkta, özellikle zeytinyağında

önemli bir tedarikçi ülke konumundadır. Dünya fosfat üretiminde ilk sıralarda yer alan Tunus, fosfatı işleyerek fosforik asit ve gübreye dönüştürmektedir. Tunus aynı zamanda önemli bir turizm merkezidir. Turizmin ülke GSYİH'si ve istihdamında rolü büyüktür. Başta Fransa olmak üzere tüm AB ülkeleri ile önemli ticaret ilişkileri mevcut olup, AB'nin 4. büyük tekstil tedarikçisi konumundadır.

Tunus devrim sonrasında ekonomik olarak küçülme sergilemiştir. 2008 yılına kadar ortalama %5 oranında büyüme sergileyen ülke küresel krizin etkisiyle 2008 yılında %4,6, 2009 yılında %2,7, 2010 yılında %3,9 oranında büyümüştür. 2011 yılında yaşanan Arap Baharı ile birlikte ekonomisi yaklaşık %2 oranında küçülen ülkenin 2012'de %3,6, 2013 yılında %2,7 büyüdüğü; 2014 yılında %3 oranında büyüme sergileyeceği tahmin edilmektedir.

Tunus GSYİH'sinin %8,9'unu tarım, % 61,5'ini hizmet, % 29,6'sını ise sanayi sektörü oluşturmaktadır. Enflasyon artış oranı göreceli olarak düşük seviyede olup 2012 yılı itibariyle %5,6 olan enflasyon oranının 2013 yılında %6'ya yükseldiği tahmin edilmektedir. Tunus ekonomisinin en güncel problemi işsizlik olarak görülmektedir. 2012 için işsizlik oranı %16,7 olarak gerçekleştiği tahmin edilmekle birlikte 2011 yılına göre %2,2 oranında bir azalma meydana gelmiş, genç ve kadın nüfusunun işsizlik oranı sırasıyla %33, %24 oranlarında gerçekleşmiş olup, yüksek seyretmektedir. Tunus'un önemli oranlarda eğitilmiş (üniversite mezunu) ve yetenekli işgücüne sahip olması ve üniversiteli işsiz oranının fazlalığı bu sorunu daha kritik hale getirmektedir.

Tunus, 1995 yılında AB ile bir ortaklık anlaşması imzalamıştır. Bu, AB ile 2008 yılına kadar tarım ürünleri dışında sınırlı ürünlere uygulanan gümrük duvarlarının kaldırılmasını öngören bir anlaşmadır. Söz konusu anlaşmanın devamında Tunus, Kasım 2012'de "İleri ve Ayrıcalıklı Ortak" statüsüne yükseltilmiştir.

Mısır, Fas ve Ürdün ile Serbest Ticaret Anlaşması bulunan Tunus, Genel Preferanslar Sistemi çerçevesinde ABD, Kanada, İsviçre, Avustralya ve Japonya'nın da tercihli tarifelerinden yararlanmaktadır.

2011-2012 yılı Dünya Ekonomik Forumu Rekabet Edebilirlik Raporuna göre rekabetçilik açısından dünyada 142. sırada yer alan ülke, son dönemde yaşanan politik istikrarsızlık nedeniyle ekonomisinin genel olarak sıkıntıya girmesi sonucunda 2012-2013 yılında rapora dahil edilmemiştir. Dünya Bankası'nın, "2013 İş Yapma" (Doing Business 2013) Raporuna göre ise 2012 yılında 183 ülke

arasında 45. Sırada yer alan Tunus, 2013 yılında iş yapma kolaylığı açısından 50. sıraya gerilemiştir.

Yaşanan olaylar sonrasında orta vadede Tunus'un yaşayabileceği en önemli mesele ekonomik reformlardır. Özellikle %20'lere ulaşan işsizlik oranı akabinde gerçekleştirilecek reformlarda bölgesel eşitsizlik ve farklılıkların giderilmesi gerekmektedir. Ayrıca Tunus'taki bir diğer önemli sorun da iş imkanları ile insan kaynağının niteliği arasındaki farklılık, zayıf altyapı ve yabancı yatırımlardır.

Yeni hükümet ekonomiyi dengelemek için büyük bir çaba sarfetmektedir. Özellikle iş çevrelerinin ve yatırımcıların ülkeye çekilmesi, bütçe açığının kontrol altına alınması, işsizliğin azaltılması, bölgeler arasındaki dengesizliklerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Tunus ekonomisi 2011 yılındaki keskin düşüş sonrasında 2012 yılını ılımlı bir toparlanma ile tamamlamıştır. GSYİH 2012 yılında %3,6 oranında büyüme sergilemiştir. Aynı zamanda 2012 yılsonu itibariyle işsizlik oranı %18,9'dan %16,7'ye gerilemiş olup hükümetin gerçekleştirdiği kamu alımları ve uyguladığı ek programlar söz konusu rakamın gerilemesinde olumlu rol oynamıştır. Enflasyona bakacak olursak 2012 yılını %5,6 ile kapatan Tunus'un enflasyon oranı, yükselen gıda ve enerji fiyatları sonucunda (Nisan 2013 verilerine göre) %6'ya yükselmiştir. Güçlenen doğrudan yabancı yatırımlar, uluslararası ve ikili anlaşmalar vesilesiyle alınan borçlar ve sermaye piyasalarına kolay ulaşım sonucunda Tunus'un rezervleri 8,6 milyar dolara ulaşmış olup, bu rakam 2011'e göre yükseliş göstermekle birlikte (7,4 milyar dolar) devrim öncesi 2010 yılının %20 oranında gerisinde kalmaktadır.

Hükümet, yatırımcıları desteklemek için yabancı yatırımcıların ülkeye gelmeleri, yatırım yapmaları konusunda açık olduklarını ve ekonomide reforma gideceklerini belirtmekte olmasına rağmen ekonominin stratejik sektörleri (finans, hidrokarbon, ulusal havayolu, elektrik ve gaz dağıtımı ve su kaynağı) hala devlet kontrolündedir.

2013 yılında GSYİH %2,7 artış göstermiştir. Söz konusu artışta başlıca rolü ticaret, ulaştırma, telekom ve finansal hizmetler sektörü sağlamış, ancak endüstriyel üretim ve tarım sektöründeki yavaşlama ekonomik büyümeyi yavaşlatmıştır. Kamu sektörü büyümenin esas sağlayıcısı olup, kamuya ve devlet şirketlerine yapılan alımlar ile birlikte Eylül 2013 verilerine göre işsizlik %15,7'ye düşmüştür. Ancak işsizlik hala eğitimli genç nüfus ve kadınlar arasında yaygındır.

TEMEL SEKTÖRLER

Tarım ve Balıkçılık

Tarım ve balıkçılık Tunus ekonomisinde önemli yer tutmaktadır. 2012 yılı rakamlarına göre sektörün GSYİH'deki payı%13 seviyesindedir. Bunun yanı sıra ihracatın %9'u tarım sektörü tarafından gerçekleştirilmektedir. Sektör nüfusun %16'sını istihdam etmektedir.

Tarım alanlarının büyüklüğü 8,5 milyon hektar olup bunun 4,9 milyon hektar'ı kullanılmaktadır. Bu alanların %90'ı özel sektöre aittir. Ülkede tarımla uğraşan nüfus 516.000 dolaylarındadır. XI. Kalkınma Planında tarıma özel yer ayrılarak üretimin artırılması öngörülmektedir. Bunun için modern teknik ve yöntemlerin kullanılmasının gereği vurgulanmaktadır.

Zeytincilik ve zeytinyağı belli başlı tarım ürünlerinin başında gelmektedir. Tunus, İspanya ve İtalya gibi ülkelerin dahil olduğu AB grubundan sonra en fazla zeytinyağı üreten ülkedir. Üretimin yaklaşık %75'i ihraç edilmekte olup, Tunus dünyanın en büyük dördüncü zeytinyağı ihracatçısıdır. Aynı zamanda Tunus dünyanın en büyük hurma ihracatçısıdır.

Ülkenin başlıca ihracat maddeleri; zeytinyağı (%43), deniz ürünleri (%14), hurma (%13), hububat (%12), tohum yağları (%3), meşrubat (%8), konserve ürünleri (%4) ve diğer tarım ürünleridir (%3).

Tarım ve balıkçılık sektöründe ihraç edilen ürünlerin ülkelere göre dağılımlarına bakıldığı zaman; İtalya %42 ile ilk sırada yer alırken, onu, %14 ile İspanya, %13 ile Fransa, %6 ile İsviçre ve %5 ile Almanya izlemektedir.

Ülkenin başlıca ithalat maddelerine bakıldığı zaman, hububat (%56), tohum yağları (%26), şeker (%13) ve deniz ürünleri (%5) ilk dört sırayı almaktadır.

Tunus'ta 21 baraj bulunup yıllık su kapasitesi 4,5 milyon m³tür. Tüm bunlarla birlikte, Tunus'taki tarım sektörü yapısal zayıflıklarla karşı karşıya bulunmaktadır. Yağış miktarındaki düşüş, toprak erozyonu ve kuraklaşma halen tarım sektörünü çok fazla etkilemektedir. Sulama için su kaynakları sınırlı olup çiftçiler yeni teçhizat veya teknik tedarik için kredi bulmakta zorlanmaktadır. Aynı zamanda işgücü yaşlı olup makineleşme seviyesi ve böcek ilacı kullanımı düşüktür. Ticari engeller de yerel gıda fiyatlarının yüksek olmasına neden

olmaktadır. Gıda alanındaki sübvansiyonlar ve ihraç edilen ürünlerin fiyatının düşük olması tarım sektörünün yeterince verimli olamamasının başlıca nedenleri arasında yer almaktadır.

Sanayi

Sanayi sektörü GSYİH'nın %29,6'sını oluşturmaktadır. En önemli sanayi ürünü fosfat ve fosfattan üretilen gübredir. Tunus yıllık 10 milyon tonluk üretimiyle dünyanın dördüncü büyük fosfat üreticisidir. Fosfat madenciliği ve sanayisi dışında makina-elektrik (27,3), tekstil-konfeksiyon ve deri (%19,1), gıda sanayi (%17,6), kimya sanayi (%13) ile seramik ve cam sanayi (%9,4) diğer önemli sektörlerdir.

İmalat sanayii, çoğunlukla ihracata yönelik üretim yapmakta olup, Tunus'un ekonomik büyümesinin motoru konumundadır. 2011 yılında toplam ihracatın %70'ini imalat sanayii ürünleri oluşturmakta olup, ülkenin en önemli döviz sağlayıcısıdır.

İmalat sanayisinde öncelik verilen alanlardan biri de gıda ürünleri işlemedir. Makarna, salça, margarin gibi ürünlerde ihraç edebilirlik seviyesinin geliştirilmesine önem verilmektedir.

Tunus'ta mekanik-elektrik parça imalatı, küçük sermayeler ve AB ülkeleri arasında ortak yatırım şeklinde gerçekleştirilmektedir. Bu sektörde özellikle otomotiv sektöründe kullanılan makas, motor, debriyaj, transformatör, akümülatör gibi parçalar üretilmektedir. Bu sektör 1990'lardan itibaren hızlı bir gelişme göstermiştir. Dünyadaki toplam araç motoru, tel ve kablo üretiminin %1'i Tunus'da yapılmaktadır. İhracatın %90'ı başta Fransa ve Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerine yapılmaktadır.

Tunus, konfeksiyon imalatında Avrupa için iyi bir tedarikçidir. Üretim maliyetindeki avantaj, Avrupa'ya yakınlık, vasıflı eleman teminindeki kolaylık, siyasi kararlılık, vergilerdeki avantajlar, düşük işçi maliyetleri nedeniyle bu sektörde yatırım yapılması avantajlıdır. 2009 yılında tekstil piyasası %7,6 oranında gerilemiştir. 2010 yılında pazar %3,3 daralmıştır fakat 2011 yılında pazarda % 6,9'luk büyüme söz konusudur. 2009 yılında yaşanan ekonomik resesyonun hammadde fiyatlarını arttırması sonucunda ülke Çin pazarı ile rekabet edememiş, bu nedenle Tunus'un pazar payı azalmıştır. Tunus'da tekstil sektöründe faaliyet gösteren 2.976 firmanın %58'i ürünlerini dış pazara ihraç etmektedir. Tekstil sektörü, Tunus ihracatının %26,4'ünü oluşturmakta olup

toplam tekstil ihracatının %92'si hazır giyimdir. Üretimin %92'si, Fransa başta olmak üzere, İtalya, Almanya, Belçika ve diğer AB ülkelerine gönderilmektedir. Tunus AB'nin 4. büyük tekstil tedarikçisidir.

Kimya sanayii özellikle fosfatın işlenmesine, çimento, cam ve seramik yapımına dayanmaktadır. Kimya sanayisi büyük ölçüde ilaç ve daha sonra lastik sanayisindeki büyümeye bağlı olarak gelişme kaydetmiştir. Buna ek olarak, gübre, boya, deterjan, kozmetik sektörleri kimya sanayisinin başta gelen sektörleridir. Kimya sanayisinde devlet kuruluşları hâkim durumda olmakla beraber, özellikle boya ve tutkal üretiminde özel sektör de yer almaktadır.

Madencilik

Tunus Hükümeti, madencilik sektöründe etkinlik ve verimlilik sağlamak amacıyla reform programları oluşturmuştur. Fosfat ve kurşun madenciliğinde kullanılan teknikler yenilenmiştir. Dünyanın en büyük ham fosfat üreticilerinden biri olan Tunus'ta fosfat madenciliği, bir kamu şirketi olan CPG'nin tekelinde olup, ülkenin güneybatısındaki Gafsa'da çıkarılmaktadır.

Kimya sanayisinin temelini oluşturan fosfatın yanı sıra çıkarılan diğer mineraller demir, kurşun ve çinkodur. Büyük bir kısmı El Foudlath çelik işlerini desteklemekte kullanılan demir üretimi, ana Jerissa madenindeki rezervlerin azalması nedeniyle 1993 yılından itibaren düşmeye başlamıştır. Çinko üretimi de, Boujdeur madenindeki rezervlerin tükenmesi ve madenin kapanmasıyla birlikte 2004 ve 2005 yıllarında keskin bir düşüş yaşamıştır.

Kanıtlanmış petrol rezervleri yaklaşık 425 milyon varil, doğal gaz rezervi ise 65 milyar m³ ve olup Tunus'un gaz rezervlerinin 2/3'ü offshore'dur. Tunus'un gaz rezervi, komşuları olan Libya ve Cezayir'e kıyasla çok azdır. Söz konusu rezervin büyük bölümü offshore olup, ülkenin en büyük doğalgaz sahası olan Miskar, British gas (BG) tarafından işletilmektedir. Ülkenin doğalgaz üretiminin %80'i bu saha tarafından karşılanmaktadır. Yıllık üretim 2,97 milyar m³'tür. 1 Ocak 2012 tarihi itibarıyla Tunus Afrika'nın 11. en büyük doğalgaz üreticisi konumuna gelmiştir.

Tunus'un petrol üretiminin yaklaşık %76'sı güney ve doğu bölgelerinden (El Borma, Ashtart, Sidi el Kilani, Ouedna, Adam ve Didon) sağlanmaktadır. Petrol üretimi Tunus'un petrol ihtiyacının sadece %46'sını karşılamaktadır.

Tunus'un en büyük petrol sahası Cezayir sınırında yer alan ve ENI-AGIP ortaklığı tarafından işletilen El Borma'dır. 100 milyon varillik tahmini rezerve sahip ve kamuya ait ETAP tarafından işletilen Ashtart ise ülkenin ikinci büyük sahasıdır. Ülke üretiminin %75'i bu iki sahadan karşılanmakta olup daha yeni orta büyüklükte sahalar arasında Sidi Cilani, Adam, Didon, Cercina ve Franing yer almaktadır.

Elektrik

Ülke, 136.000 km'lik elektrik ağına sahiptir. Elektriğinin %72'si ulusal elektrik şirketi 'Société Tunisienne d'Électricité et du Gaz' (STEG) tarafından temin edilmektedir. 2002'de hizmete giren ve özel enerji şirketi olan Rades 2 ise, Tunus'un elektrik ihtiyacının %22'sini sağlamaktadır.

2005'de batıda Feriana'da 118 mw kapasiteli ve başkent Tunus'un bir banliyösü olan la Goulette'de 123 mw kapasiteli yeni elektrik santralleri kurulmuştur. İngiltere'nin BG Group şirketi 600 milyon dolar değerinde 500 mw'lık bir santrali Sfaks yakınlarındaki Barca'da kurmaktadır. Tunus ve İtalyan hükümetleri Cap Bon'da 1200 mw kapasiteli yeni bir elektrik santrali kurmayı düşünmektedirler. Buradaki üretimin %70'i denizaltı kablolarıyla İtalya'ya nakledilecektir. Söz konusu santral toplamda 2,5 milyar Euro'ya mal olacaktır.

Turizm

Turizm Tunus ekonomisi içerisinde en önemli sektörlerden birisini oluşturmaktadır. İmalat sanayiinden sonra en fazla döviz getiren sektördür. GSYİH'nin içindeki payı %7'dir. Ülkede yaklaşık 400.000 kişi (Toplam istihdamın yaklaşık %15'i) geçimini bu sektörden kazanmaktadır.

2012 yılında Tunus'u 6,9 milyon kişi ziyaret etmiş ve ülkenin turizm gelirleri 2011 yılına göre %30 artış göstermekle birlikte devrim öncesi dönemin %10 gerisinde kalmış ve 3,1 milyar TD (1,8 milyar dolar) olarak gerçekleşmiştir. Ziyaretçilerin %70'den fazlası Batı Avrupa ülkelerinden gelmektedir.

2013 yılı verilerine bakıldığı zaman, Tunus Turizm Departmanından alınan bilgiye göre 1 Ocak- 20 Haziran tarihleri arasında bir önceki yılın aynı dönemine göre turist sayısı %3,4 artış göstererek 2,4 milyon olmuştur.

Tunus hükümeti ülkeye gelen turist sayısını 2016 yılına kadar 10 milyon turist sayısına yükseltmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda termal turizmin yanında

güneş tedavileri, golf, çöl ve gemi turizmi gibi alternatif alanlarda sektör çeşitlendirilmeye çalışılmaktadır.

Ayrıca Tunus son yıllarda özellikle sağlık ve termal turizmini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Devlet bütçesinden turizm sektöründeki yatırımlara 65,7 milyar dolar ayrılmıştır.

Altyapı

Oldukça gelişmiş bir altyapıya sahip Tunus'ta yedi ticari liman, Skhira'da bir petrol terminali ve 23 küçük liman ve 7 uluslararası havaalanı faaliyette göstermektedir. 31.000 km'lik yol ağına sahip Tunus'ta başkent Tunus ve Doğu kıyısında yer alan Sousse şehrini bağlayan dört şeritli bir paralı otoyol bulunmaktadır. Tunus ve Libya, Sfax ile Trablus arasında 533 km'lik bir otoyol yapmayı planlamaktadır.

Tunus, ulaşım ve iletişim altyapısını daha modern hale getirmek istemektedir. Bu doğrultuda devlet daha az müdahaleci bir tutum sergileyerek özelleştirmeye yönelmiştir. Ulaşım ve iletişim alanındaki yatırımlar, hükümetin 9. (1997-2001) ve 10. (2002-6) kalkınma planları doğrultusunda gözle görülür bir biçimde artmıştır. Hükümet bu yatırımların daha çok özel sektör tarafından yapılmasını istemektedir. Hükümetin 11. Kalkınma Planı çerçevesinde ulaşım ve iletişim yatırımlarına 5,8 milyar dolar ayrılmıştır.

Tunus'un 9 adet uluslararası havalimanı bulunmakta olup, en büyük havaalanı Carthage Havalimanıdır. Ayrıca, Teknoloji ve Ulaştırma Bakanlığı'nın, Tunus'un 60 km güneyinde yer alan Enfidha ve Monastir havaalanlarının inşası ve işletmesi için açtığı ihaleyi Tepe Akfen (TAV) Holding kazanmıştır. Bu kapsamda yılda 30 milyon yolcu kapasiteli 400 milyon Euro'luk Enfidha Havaalanının inşası TAV Holding tarafından gerçekleştirilmiş olup, 40 yıl süreyle de TAV tarafından işletilecektir. TAV Holding ayrıca Monastir havaalanının işletmesini de 40 yıl süreyle üstlenmiştir.

Tunus'un toplam 2,167 km'lik demiryolu ağı mevcuttur.

Tunus, 2006 Aralık ayında Fransa'yla tuzdan arındırma, enerji üretme ve bilimsel araştırmalar gibi alanlarda nükleer enerjinin kullanımını arttırmak için anlaşma imzalamıştır. Tunus nükleer gücü enerjide bağımsızlığını kazanmak, petrol ve gaz ithalatını mümkün olduğunca kısmak için bir araç olarak görmektedir.

“Societe Tunisiene d’electricite et du gaz” (STEG) ilk nükleer enerji fabrikasının 2020’de açılacağını açıklamıştır.

Ülkede mevcut büyük yatırım projelerinden bazıları şunlardır: Ama Dubai Yüzyılın Şehri Projesi, Rades-La Goulette Köprüsü, Bukhatir Group Tunis Spor Şehri Projesi, Al Maabar, Bled El Ward veya Rüya Şehir Ariana Projesi, Tunis Finansman Limanı Projesi, Kültür Şehri Projesi, Küçük Sicilya Projesi, Abu Dhabi Investment House Porta Moda Projesi, Taparura Projesi.

YABANCI SERMAYE

2011 yılında Tunus’a doğrudan yatırımlar 1.615 milyon Tunus Dinarı, portföy yatırımları 102 milyon Tunus Dinarı toplam yatırımlar ise 2010 yılına göre 1.718 milyon Tunus Dinarı olarak gerçekleşmiş olup, 2012 yılında ise doğrudan yatırımlar 2,996 milyon Tunus Dinarı, portföy yatırımları 83 milyon Tunus Dinarı, toplam yatırımlar ise 3.079 Tunus Dinarı olarak gerçekleşmiştir.

2012 yılında gerçekleştirilen yatırımlar ile birlikte 123 yabancı ortaklı yeni firma üretime başlamış, 185 fitma Tunus’da halihazırda varolan yatırımlarını büyüttü ve 10.263 kişiye istihdam sağlanmıştır.

Yabancı yatırımların sektörel dağılımları incelendiği zaman, imalat sanayii %52’lik payla birinci sırada yer almaktadır. İmalat sanayiini %35’le hizmetler sektörü, %11 ile turizm ve %2’lik payla tarım sektörü izlemektedir. Yatırımların toplamına bakıldığı zaman 3,068 firma Tunus’da faaliyet göstermekte ve 330,000’den fazla istihdam yaratmaktadır.

İmalat sanayisine yönelik yatırımlar ağırlıklı olarak Fransa, İspanya ve İtalya gibi AB ülkelerinden gelirken enerji yatırımlarında İngiltere birinci, İtalya ikinci, Avusturya ise üçüncü sırada yer almış.

Ülkede ihracat yapan firmalara vergi indirimleri, gümrüksüz ithalat ve diğer bazı teşvikler sağlayan “offshore” sistemi yabancı yatırımcılar tarafından tercih edilmektedir.

Tunus’da yatırımı olan yabancı şirketler arasında Autoliv, Benetton, British Gas, Danone-STIAL, Fuba Printed Circuits, Gardeur, Gruner AG, Kaschke-ZKE, Leoni AG, Philips, Pirelli-STIP, Sioen, Société Générale-UIB, Stedim Bag Technology, Téléperformance, Unilever, Van de Velde, Van Laack yer almaktadır. Tunus’da

yatırım yapan diğer firmalar, Lacroix, Stanford Reynolds, Metzeler, Societe tuniso-algerienne de ciment blanc olmuştur.

Yabancı sermayeli şirket hissedarlarının ortak oldukları şirketlerden elde edilen kar payları Tunus'ta vergiye tabii olmayıp yabancı ortaklar bunu serbestçe yurtdışına transfer edebilmektedirler.

Üretim maliyetlerindeki avantajlar, AB ile serbest ticaret alanı ve diğer Arap ülkeleriyle yapmış olduğu serbest ticaret anlaşmaları çerçevesinde Tunus'da öncelikli yatırım alanları şunlardır: Bilgi işlem ve haberleşme teknolojileri, elektrik elektronik, mekanik (özellikle otomotiv sektörüne yönelik mekanik parçalar ve yan sanayi), tekstil, gıda sanayisi, deri ve ayakkabı.

Tunus'da biri Zarzis'in güneyinde diğeri Bizerte'nin kuzeyinde olmak üzere iki serbest bölge faaliyette olup söz konusu bölgeler kapsamında yatırımcılara sunulan avantajlar arasında 10 yıl süreyle vergiden muafiyet; sermaye, gelir ve karın serbest transferi; üretimde kullanmak kaydıyla gümrüksüz ithalat yer almaktadır.

DIŞ TİCARET

	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*
İhracat (milyar \$)	15,1	19,3	14,4	16,4	17,6	16,5
İthalat (milyar \$)	19,0	24,6	19,0	22,2	22,9	22,1
Hacim	34,1	43,9	33,4	38,6	40,5	58,6
Denge	-3,9	-5,3	-4,6	-5,8	-5,3	-5,6

Kaynak: TradeMap

2011 yılı itibariyle elektrikli makine aksam ve parçaları, mineral yağlar, fosfat ve kimyasallar ve tekstil ürünleri Tunus'un başlıca ihraç kalemlerini oluşturmaktadır. Tunus'un başlıca ihracat partnerleri: Fransa, İtalya, Almanya, Libya ve İspanya'dır.

Tunus'un başlıca ihracat ürünleri (bin dolar)

Fasıl Adı	2007	2008	2009	2010	2011
Makine, elektrikli ev aletleri ve elektronik malzemeler ve parçaları	2.428.214	3.046.660	2.721.503	3.682.511	4.481.273
Mineral yakıtlar, mineral yağlar	2.456.280	3.345.301	1.969.538	2.328.265	2.597.267

ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler					
Örme veya tığ işi dışında giyim ve giyim aksesuarları	2.704.489	2.776.455	2.235.881	2.229.888	2.396.887
Örme veya tığ işi giyim ve giyim aksesuarları	829.236	953.575	859.652	828.384	885.004
Yağlar, hayvansal veya bitkisel yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler	698.318	858.599	551.169	468.866	683.047
Ayakkabı, tozluk ve bunların parçaları	575.817	608.039	512.264	566.385	583.394
Makineler, nükleer reaktörler, kazanlar ve motorları	440.950	565.320	507.591	546.773	506.468
İnorganik kimyasal ürünler, inorganik veya organik metaller	471.374	1.099.097	567.038	664.976	480.726
Gübre	661.667	1.525.444	661.206	812.785	471.901
Plastik ve mamülleri	268.299	309.796	293.319	347.971	396.652
DİĞER	3.630.752	4.231.671	3.565.975	3.949.766	4.364.346
TOPLAM	15.165.396	19.319.957	14.445.136	16.426.570	17.846.965

Tunus'un başlıca ihracat yaptığı ülkeler (bin dolar)

Ülke	2007	2008	2009	2010	2011
Fransa	4.877.607	5.507.524	4.283.306	4.717.284	5.476.753
İtalya	3.530.990	3.991.748	3.038.351	3.264.852	3.863.825
Almanya	1.247.543	1.338.022	1.270.073	1.388.065	1.615.551
Libya	697.500	871.231	831.842	732.335	784.732
İspanya	783.494	946.115	486.858	637.141	767.723
Tanımlı olmayan alanlar	352.838	557.175	449.125	578.410	659.884
Birleşik Krallık	652.777	898.585	686.651	824.824	499.453
Cezayir	286.979	408.082	451.242	474.720	466.570
Hollanda	358.548	422.277	232.650	360.052	417.636
Belçika	358.132	430.015	319.562	320.255	336.746
ABD	167.236	323.052	196.835	388.535	276.581
Fas	172.917	234.151	209.377	231.980	239.454
İsviçre	262.883	456.039	133.340	263.980	219.190
Türkiye	180.778	309.383	170.841	214.168	164.486
Hindistan	141.045	595.235	283.313	307.175	133.983
DİĞER	1.094.129	2.031.323	1.401.770	1.722.794	1.924.398
TOPLAM	15.165.396	19.319.957	14.445.136	16.426.570	17.846.965

Kaynak:TradeMap

Mineral yakıtlar, elektrikli makine aksam ve parçaları, kara taşıtları aksam ve parçaları ise Tunus'un başlıca ithal kalemlerini oluşturmaktadır olup, Fransa, İtalya, Almanya, Çin ve Rusya başlıca ithalat partnerleridir.

Tunus'un başlıca ithalat ürünleri (bin dolar)

Fasıl Adı	2007	2008	2009	2010	2011
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler	2.442.978	4.151.277	2.178.802	2.793.947	3.547.444
Makine, elektrikli ev aletleri ve elektronik malzemeler ve parçaları	2.018.416	2.358.250	2.329.458	2.819.989	3.178.937
Makineler, nükleer reaktörler, kazanlar ve motorları	2.184.030	2.730.978	2.702.846	2.876.039	2605.650
Otomobil, traktör, bisiklet, motosiklet ve diğer araçlar	1.255.968	1.493.083	1.447.704	1.654.027	1.459.100
Plastik mamüller	885.280	1.027.930	889.513	1.039.140	1.199.306
Pamuk	1.022.125	1.064.424	863.725	899.259	993.698
Tahıl	932.285	1.207.426	467.717	766.205	900.769
Demir ve çelik	819.324	1.145.376	556.611	757.181	844.665
Bakır ve mamülleri	316.644	370.446	269.588	390.442	527.985
İlaç	316.599	374.063	427.335	437.997	505.654
DİĞER	6.905.724	8.715.124	6.962.875	7.781.136	8.188.917
TOPLAM	19.099.373	24.638.377	19.096.174	22.215.362	23.952.125

Kaynak: TradeMap

Tunus'un Başlıca İthalat Yaptığı Ülkeler (bin dolar)

Ülke	2007	2008	2009	2010	2011
Fransa	4.082.181	4.546.315	3.832.095	4.203.198	4.380.868
İtalya	3.724.217	4.245.387	3.108.870	3.907.305	3.790.307
Almanya	1.512.723	1.717.013	1.672.510	1.696.624	1.768.450
Çin	653.956	919.557	956.636	1.344.078	1.456.126
Rusya	814.532	1.855.746	688.083	1.034.401	1.376.885
İspanya	886.017	951.213	867.040	1.025.336	1.132.508
ABD	647.235	748.765	764.842	905.247	881.778
Türkiye	496.124	732.325	576.648	631.729	850.172
Cezayir	299.826	724.341	501.154	621.468	637.254
Brezilya	222.223	303.312	197.734	259.034	456.901
Belçika	478.076	444.162	383.089	465.987	425.838
Tanımlı olmayan alanlar	191.532	325.174	233.467	285.123	410.517
Hindistan	162.568	218.365	223.925	279.718	350.878
Ukrayna	305.165	516.379	327.430	303.019	333.239

Birleşik Krallık	357.182	455.962	341.284	377.309	319.775
DİĞER	4.265.816	5.934.361	4.421.367	4.875.786	5.380.629
TOPLAM	19.099.373	24.638.377	19.096.174	22.215.362	23.952.125

Kaynak:TradeMap

Tunus ile AB arasında 1998 yılında bir Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmıştır. Söz konusu anlaşma sanayi sektörünü kapsamakta olup, tarım ve işlenmiş tarım ürünleri anlaşmaya dahil değildir. Tunus'un AB dışında Türkiye, EFTA, Libya, Agadir Ülkeleri (Mısır, Fas ve Ürdün) ve Moritanya ile de Serbest Ticaret Anlaşması bulunmaktadır.

YABANCI YATIRIMLAR

Tunus hükümeti önem verdiği sektörler olan elektronik imalatı, roket ve havacılık, otomotiv yan sanayii ve tekstil imalatı, çağrı merkezlerinde yabancı yatırımlara öncelik tanımaktadır. Özellikle ihracata yönelik doğrudan yabancı yatırımları ve yerel üreticilerle minimum rekabet edecek yatırımları desteklemektedir. Tunus yatırımlar hususunda en son 26 Ocak 2009 tarihinde yenilenen Yatırım Kanununu (1993-120) kullanmaktadır. Kanun, madencilik, enerji, finans sektörü ve iç ticaret dışındaki bütün büyük sektörleri kapsamaktadır. Tunus Yatırım Kanunu yatırımları iki başlık altında sınıflandırmaktadır

1. Offshore, yabancı yatırım hesabının en az %66'sı özsermaye olmalıdır. Üretimin %70'i ihracat için yapılmalıdır.
2. Onshore, yabancı iştirak oranı sanayi dışı projeler için %49 olarak belirlenmiştir. Ancak onshore sanayi yatırımlarının %100'ü yabancı iştirak olabilir.

İmalat sanayii, tarım, tarım işletmeleri, bayındırlık hizmetleri ve bazı hizmetlere yapılacak yatırımlar için sadece bir irade beyanı yeterli olurken diğer sektörlerde gerçekleştirilecek yatırımlar Tunus hükümeti tarafından onaylanmak zorundadır. Hükümet gerçekleştirdiği özelleştirmelere yabancı yatırımcıların katılmasına izin vermektedir. Geçmiş yıllarda Tunus'a yapılan doğrudan yabancı yatırımların büyük bir çoğunluğu kamu mülkiyetindeki veya devlet kontrolündeki şirketlerin özelleştirilmesinden elde edilmiştir. Bunun yanı sıra, perakende sektöründe doğrudan yabancı yatırımlar artmaktadır.

Tunus'da Şirket Kuruluşu

T.C. Tunus Ticaret Müşavirliği'nden alınan bilgilere göre; Tunus'da mevcut yatırımları destekleyen teşvik mevzuatı madencilik, enerji, iç ticaret ve mali sektördeki yatırımlar dışında kalan tüm yatırımları kapsamaktadır. Bu mevzuata göre; sanayi ve hizmet sektöründe yapılacak yatırımlar için doğrudan Sanayi, Enerji ve KOBİ Bakanlığına bağlı Sanayi Geliştirme Ajansı'na (API) müracaat edilmesi gerekmektedir. Ancak, balıkçılık, turizm, ulaştırma, haberleşme, eğitim, sağlık, gayrimenkul, makina halısı, savunma, atık su arıtma sektörlerinde faaliyet gösterecek yabancı firmaların şirket kuruluşuna ilişkin ilgili bakanlıklardan izin almaları gerekmektedir. Üretimini tamamını ihraç etmek amacıyla kurulacak şirketlerde %100 yabancı sermaye mümkün olmaktadır. Üretimini tamamını ihraç etmeyecek olan firmaların kuruluşunda sermayenin büyük çoğunluğunun yabancı ortak elinde bulundurulabilmesi için, bazı alanlarda Yüksek Yatırımlar Komisyonunun kararı gerekmektedir. Bu çerçevede;

- 1. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında:** İmalat sanayi, turizm ve tamamı ihracata yönelik yatırım ve sanayi yatırımlarında sermayenin %100'ü herhangi bir izne tabi olmaksızın yabancılara ait olabilmektedir. Bazı iç piyasaya yönelik hizmetlerde yabancı sermayenin %50'yi geçmesi halinde özel izin alınması gerekirken, tarım ve balıkçılık alanında sermayenin en fazla %66'sı yabancılara ait olabilmektedir.
- 2. Portföy yatırımlarında:** Tunus'da yerleşik olmayan yabancılar Tunuslu firmalara ait hisselerin en fazla %49,99'na sahip olabilmektedirler. Bu oranın üzerindeki talepler izne tabidir. Tunus sermaye piyasasındaki yabancı yatırımlarda faiz, pay dağıtımı ve sermaye kazançları vergiye tabi değildir.

Tunus'da kurulması öngörülen şirket çeşitleri:

- **Limited Şirket (SARL):** En az 2 en fazla 50 ortakla kurulur, sermaye minimum 1000 TD olmak zorundadır, ayrıca tek kişilik limited şirket (SUARL) kurmak mümkün olup, ortaklar katkıları kadar sorumludur.
- **Sınırlı Sorumlu Şirket (SA):** Kuruluş için en az 7 ortakla gerekmektedir. Sermaye minimum 5000 TD olmak zorundadır, ortaklar hisseleri kadar sorumludur. Ayrıca bir veya birden fazla aktif olmayan ortak ile aktif

ortaklardan meydana gelen şirketler (SCA) de aktif olmayan ortakları sınırlı, aktif ortakları ise sınırsız sorumluluğa sahiplerdir.

Şirket kurulması konusunda mali danışmanlardan destek alınabilmektedir. Bunun yanı sıra talep edilmesi halinde API prosedürün takibini sağlamak üzere eleman göndermektedir.

Yatırım Teşvikleri

1. Ortak Teşvikler (Tüm yatırımcılara aynen uygulanmaktadır.)

- Kar veya net gelirin % 35'ine kadar vergi muafiyeti
- Tekrar yatırıma kullanılan karın % 35'ine kadar vergi muafiyeti
- İç piyasada üretimi olmayan malların ithalatında gümrük vergisi ve benzeri vergiler ile KDV (%12) muafiyeti
- Üretim öncesi iç piyasadan tedarik edilecek malzemelerin KDV ödemelerinde erteleme

2. Yatırım amacına göre teşvikler (Şirketin kuruluş öncesinde belirlenen özelliklerine göre verilen teşviklerdir):

- Üretiminin tamamını ihraç etmek amacıyla kurulan şirketler: Serbest ticarete tabi olup, ilk 10 yıl gerçekleştirdikleri ihracat gelirlerinin vergisinden muaftır. Sonraki yıllar için vergi oranının % 50'si tahsil edilir. Üretimde kullanılacak malların ithalatında gümrük vergisi muafiyeti, kuruluş sırasında tahsil edilen vergi ve harçlar ile KDV'den muafiyet imkanı sağlanmaktadır. Toplam cironun % 30'a kadarının iç piyasaya satışı mümkün olup, söz konusu şirketlerde yönetici düzeyinde en fazla 4 yabancı personel istihdamına izin verilmektedir.
- Üretiminin bir kısmını ihraç etmek amacıyla kurulan şirketler: Cirolarının % 80'inin altında ihracat yapan firmalardır. İhracat faaliyetini gerçekleştirmesi için gerekli mal ve hizmetlerin KDV ve tüketim vergilerinde erteleme, ilk 10 yıl ihracat gelirlerinden vergi muafiyeti vardır, sonraki yıllarda verginin % 50'si tahsil edilir. İmalatta kullanılacak olan ham veya yarı mamul malların ithalatında gümrük vergisi muafiyeti sağlanmaktadır.
- Bölgesel kalkınma alanlarında kurulan şirketler: Yatırım şirketinin kuruluş amacına göre (sanayi sektörü, el sanatları ve ticareti vs) teşvikler

belirlenmektedir. Yatırım primi % 8 ila % 15 arasında değişmektedir. Öncelikli kalkınma bölgelerindeki yatırımlarda ise toplam yatırımın % 25 ila % 30 arasında prim ödemesi vardır. Diğer taraftan sosyal güvenlik primi ödemelerinde de ilk 5 yıl için işveren katkı payı değişik oranlarda devletçe karşılanmaktadır. Vergi teşvikleri ise yatırım bölgesi ve sektörler göre değişmekte olup, 5 yıldan 10 yıla kadar vergi muafiyeti uygulanmaktadır.

*Kaynak: T.C. Tunus Ticaret Müşavirliği

Ayrıca bu şirketlerin yanı sıra tarımsal kalkınma, ARGE ve Teknoloji Geliştirme, küçük işletmeler ve yeni girişimciler, destek yatırımları (çocuk bakımı, eğitim, film tiyatrosu, sağlık ve hastane imkanları) gibi alanlarda da yatırım teşvikleri ve vergi teşvikleri uygulanmaktadır.

3. Yatırım seviyesi ve proje bazında kararname ile belirlenen teşvikler:

- Sınır bölgeleri ve ulusal ekonomi için özel ithalat gerektiren ve yüksek katma değer oluşturacak faaliyetler için % 5-20 arasında yatırım primi ödemesi yapılır, altyapı hizmetlerinde harcamalara devlet katılımı, 5 yıl süreyle kurumsal vergiden muafiyet, gerekli malzemelerin tedarikinde özel uygulamalara gidilmektedir.
- Yatırım hacmi ve yaratacağı işgücüne göre girişimcilere çok cüzi bir fiyata arazi temin edilir.

Ayrıca, teknopark yatırımları, ekonomik güçlük içinde bulunan yatırımcılar veya faaliyetini durdurmak zorunda kalan işletmeler, yat limanı işletmecileri için de farklı teşvikler uygulanmaktadır.

İnsan Kaynağı

%100 ihracatçı firmalar basit bir bildirimle yönetici pozisyonunda 4 yabancı uyruklu personel istihdam edebilmekte olup 4 kişiden fazlası için Tunus Mesleki Eğitim ve İstihdam Bakanlığı'ndan izin alınması gerekmektedir.

Yabancı uyruklu bir kişinin ücretli bir işte çalıştırılabilmesi için bir kez uzatılabilen ve bir yılı geçmeyen bir süre için bir iş sözleşmesi yapılması ve Tunus mesleki Eğitim ve İstihdam Bakanlığında çalışma izni alınması, buna ilaveten İçişleri Bakanlığında oturma izni alınması gerekmektedir.

İşveren işçileri işten çıkarmak istemesi halinde bir ihbarname ile işten çıkarma nedenlerini bildirmekle yükümlüdür. Haklı gerekçe olmaksızın işten çıkarma halinde 36 aylık ücreti geçmemek kaydıyla her çalışılan yıl için bir veya iki aylık tutarında kıdem tazminatı ödeme zorunluluğu vardır.

Maliyetler

Asgari ücret: Tunus'da aylık ücretler ilgili kanuna göre belirlenen asgari ücrete uygun olmak şartıyla toplu sözleşmeler veya işçi-işveren arasında yapılacak sözleşmeyle serbestçe belirlenmektedir. Asgari ücretlere ilişkin bilgiler aşağıda sunulmaktadır:

Sanayi		
	Aylık Asgari ücret	Saatlik Asgari ücret
40 saat/hafta	246,306 TD	1,421 TD
48 saat/hafta	286,000 TD	1,375 TD

Kaynak : 10 Haziran 2011 tarihli ve 42 sayılı RG yayımlanan 679 sayılı Karar

Tarım	
Günlük Asgari Ücret	
	9,000 TD
Yarı Nitelikli	9,580 TD (0,540 TD teknik prim eklenir)
Nitelikli	10,090 TD (1,015 TD teknik prim eklenir)

Kaynak : 10 Haziran 2011 tarihli ve 42 sayılı RG yayımlanan 681 sayılı Karar

Tunus sosyal güvenlik sistemi gereği Tüm çalışanlar sosyal güvenlik sistemi kapsamında olmak zorundadır.

	Üretiminin bir kısmını ihraç eden şirketler	Üretiminin tamamını ihraç eden şirketler
CNSS* Üyelik Ödemesi	5 TD	5 TD
CNSS İşveren Payı	%15,5	%15,5
CNSS İşçi Payı	%8,47	%8,47
Özel Fon (CNSS'e depozit)	0,5	Muaf
Mesleki Eğitim Vergisi (TFP)	1%	Muaf
Toplu Konut Geliştirme Fonu (FOPROLOS)	1%	1%

Toplam	18%	16,5%
---------------	------------	--------------

*CNSS: Ulusal Sosyal Güvenlik Fonu

Tunus vergi sistemi:

Gelir vergisi %15-35 arasında değişirken, tarım ürünleri ve balıkçılık sektöründe faaliyet gösteren firmalar için kurumlar vergisi oranı %10, diğer sektörlerdeki firmalar için ise karın %30'dur.

Eğitim, sağlık ve hassas ürünler için %6, bilgisayar malzemeleri, üretim makineleri için % 12, diğer mal ve hizmetler için %18 oranında katma değer vergisi uygulanmaktadır.

TÜRKİYE – TUNUS EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLERİ

Anlaşma ve Protokoller

Anlaşma/Protokol	İmza Tarihi
Turizm İşbirliği Anlaşması	28.09.1981
Sivil Havacılık Anlaşması	07.05.1982
Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması	02.10.1986
Hükümetlerarası Daimi Komisyon Kurulmasına İlişkin Anlaşma	23.05.1989
Deniz Taşımacılığı Anlaşması	23.05.1989
Tarım Alanında İşbirliği Anlaşması	23.05.1989
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	29.05.1991
Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	15.07.1992
Tarım İşbirliği Komitesi Kurulmasına ve Görevlerine İlişkin Protokol	14.01.1993
Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşması	29.04.1994
8. Dönem KEK Protokolü	10.03.1998
Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması	27.05.2001
Sağlık ve Tıp Alanında İşbirliği Anlaşması	17.09.2003
Serbest Ticaret Anlaşması	25.11.2004
Sanayi İşbirliği Anlaşması	29.03.2005
Ulaştırma Alanında Mutabakat Muhtırası	09.06.2008
Gümrük İşbirliği Anlaşması	02.12.2010
Türkiye-Tunus Dostluk ve İşbirliği Anlaşması	15.09.2011
Bilimsel ve Teknolojik İşbirliğine İlişkin Uygulama Protokolü'nün Onaylanması Hakkında Karar	22.12.2012
Gençlik ve Spor Alanında İşbirliği Anlaşması'nın Onaylanması Hakkında Karar	20.03.2013

Güvenlik İşbirliği Anlaşması	11.06.2013
Türkiye Cumhuriyeti, Maliye Bakanlığı, Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK) ile Tunus Finansal Analiz Komitesi (CTAF) Arasında Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanı ile İlgili Finansal İstihbarat Değişiminde İşbirliğine Dair Mutabakat Muhtırasının Yürürlüğe Konulması Hakkında Karar	26.07.2013
E-Devlet İşbirliği Protokolünün Onaylanması Hakkında Karar	07.02.2014

Kaynak: Resmi Gazete

Türkiye ile Tunus arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler 2004 yılına kadar 15 Temmuz 1992 tarihinde Ankara’da imzalanan “Ticaret, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması” çerçevesinde yürütülmüştür. İki ülke arasında 25 Kasım 2004 tarihinde imzalanan ve 2005’de yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması ekonomik ve teknik işbirliği hükümlerini de içermektedir. Söz konusu Ortaklık Anlaşması uyarınca ülkemiz menşeli sanayi ürünlerine Tunus tarafından uygulanan gümrük vergilerinin yedi ve dokuz yıl içinde sıfırlanması öngörülmüştür.

Dış Ticaret

Yıllara Göre Türkiye- Tunus Dış Ticareti (Bin Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
1995	79.346	46.334	125.680	33.012
1996	94.402	49.892	144.294	44.510
1997	119.950	59.914	179.864	60.036
1998	350.045	63.088	413.133	286.957
1999	238.434	66.575	305.009	171.859
2000	161.291	64.800	226.091	96.491
2001	140.592	72.935	213.527	72.935
2002	117.467	71.801	189.268	45.666
2003	220.000	98.124	318.124	121.876
2004	255.426	100.141	355.567	155.285
2005	294.785	117.372	412.157	177.413
2006	324.893	150.094	474.987	174.799
2007	530.281	229.788	759.316	301.246
2008	778.098	365.381	1.143.47	412.716
2009	647.074	234.980	882.054	412.094
2010	713.631	280.720	994.351	432.911
2011	802.302	249.790	1.052.092	507.512
2012	796.860	195.658	993.314	601.202
2013	893.021	289.268	1.182.289	603.753

Kaynak: TÜİK

2005 yılında yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması'nın da etkisiyle 2006 yılında ihracatımız bir önceki yıla oranla %10 artarak 324 milyon dolara yükselmiş, ithalatımız ise 2005 yılına kıyasla %27 oranında artarak 150 milyon dolar olmuştur. 2011 yılına gelindiğinde ihracatımız 802 milyon dolar seviyesine ulaşırken ithalatımız 250 milyon dolar düzeyindedir. 2012 yılı verilerine göre, hem ihracatımız hem de ithalatımızda bir düşüş gözlemlenmektedir. 2011 yılında 1 milyar dolar seviyesinde gerçekleşen ticaret hacmi 2012 yılında 990 milyon dolar seviyesine gerilemiş ve 2013 yılında 1.182 milyon dolar seviyesine yükselmiştir.

İkili ticarete başlıca 10 fasıl İHRACATIMIZDAKİ BAŞLICA ÜRÜNLER

	Ürün Adı	2012 (\$)	2013 (\$)
1	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya)	168.156.153	199.931.844
2	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ver motosikletler, bunların aksam ve parçası	101.226.753	110.525.110
3	Demir ve çelik	60.336.104	63.210.793
4	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	94.364.954	57.780.360
5	Petrol gazları, doğal gaz ver diğer mamul gazlar	12.199.231	46.312.617
6	Petrol, petrolden elde edilen ürünler (33)	5.591.221	45.323.922
7	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar (89)	22.688.646	42.503.326
8	Elektrik makinaları, cihazları ve aletleri, vb. aksam, parçaları	40.753.926	40.078.471
9	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum ve diğer adi metallere eşya	44.888.222	36.511.660
10	Diğer genel endüstri makina/ cihazların aksamları	25.829.997	33.087.639
	İLK 10 TOPLAM	576.035.207	675.265.742
	DİĞER	220.825.450	217.270.822
	ÜLKE TOPLAM	796.860.657	892.536.564

Kaynak: TUIK

Tunus'a ihracatımızda en büyük payı tekstil ürünleri, kara ulaşım araçları demir-çelik ürünleri ile çeşitli giyim eşyaları oluşturmaktadır.

İTHALATIMIZDAKİ BAŞLICA ÜRÜNLER

	Ürün Adı	2012(\$)	2013(\$)
1	Mineral kimyasal gübreler	68.016.030	109.715.001
2	İnorganik kimyasal ürünler	24.288.255	45.319.627
3	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	14.152.255	30.980.317
4	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	34.915.023	29.421.732
5	Elektrik makinaları, cihazları ve aletleri, vb. aksam, parçaları	10.097.314	16.650.941
6	Haberleşme, ses kaydetme ve sesi tekrar vermeye	1.300.374	9.565.832

	yarayan cihaz ve araçlar (76)		
7	Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamaları	5.048.701	6.511.233
8	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya)	5.861.626	6.156.081
9	Büro makinaları ve otomatik veri işleme makinaları	130.606	5.022.573
10	Meyve ve sebzeler	3.308.082	4.332.059
	İLK 10 TOPLAM	167.118.266	263.675.396
	DİĞER	28.540.257	25.592.638
	ÜLKE TOPLAM	195.658.523	289.268.034

*Kaynak: TUİK

2013 yılının genelinde mal bazında Tunus'a ithalatımız incelendiğinde, mineral kimyasal gübreler inorganik kimyasal gübreler ve giyim eşyaları ithalatın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ayrıca 2012 yılına göre ithalatımız yaklaşık 93 milyon dolar artış göstererek 289 milyon dolara ulaşmıştır.

Serbest Ticaret Anlaşması

Türkiye Cumhuriyeti ile Tunus Cumhuriyeti Arasında Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması, yürürlüğe girişine dair 53. maddesi uyarınca yapılan nota teatisi çerçevesinde 1 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

25 Kasım 2004 tarihinde imzalanan ve 16 Mart 2005 tarih ve 5318 sayılı Kanun ile onaylanması uygun bulunan, 13 Nisan 2005 tarih ve 2005/8734 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanarak, 10 Mayıs 2005 tarihli ve 25811 Mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Anlaşma ile, iki ülke arasındaki ekonomik ve teknik işbirliğinin artırılması ve güçlendirilmesi, tarım da dahil olmak üzere mal ticaretindeki kısıtlamaların tedricen kaldırılması, uygun rekabet koşullarının yaratılması, karşılıklı yatırımların teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Anlaşmaya göre; iki ülke arasında dokuz yıllık bir geçiş döneminin sonunda serbest ticaret alanı tesis edilmektedir.

Müteahhitlik İlişkileri

Bugüne kadar Tunus'da Türk müteahhitlik firmaları tarafından üstlenilen 8 projenin toplam bedeli 773 milyon dolar düzeyindedir. Bu projeler arasında TAV Havalimanları Holding tarafından üstlenilen Monastir ve Enfidha havalimanları inşaa ve işletmeciliği önemli bir yer tutmaktadır.

Tunus'ta uluslararası ihaleler genelde Fransızca olarak ülke çapında yayınlanan "La Presse ve/veya La Renouveau" gazetelerinde yayınlanırken büyük ölçekli ihaleler uluslararası basında da yer almaktadır.

Yatırım İlişkileri

İki ülke yatırım ilişkilerini T.C. Hazine Müsteşatlığı ve Tunus Yabancı Sermaye'yi Teşvik Ajansı'ndan (FIPA) öğrenmek mümkündür. FIPA'nın 2011 yılı kayıtlarına göre, Tunus'ta 16 Türk firmasının toplam yatırım miktarı yaklaşık 172 milyon ABD doları seviyesinde olup, Hazine Müsteşarlığı'nın 2010 yılı istatistiklerine göre 20 Türk firması Tunus'ta 148 milyon dolarlık yatırım yapmıştır.

Ayrıca T.C. Ekonomi Bakanlığı verilerine göre Tunus'ta 38 Türk firması tarafından yaklaşık 33 milyon dolar değerinde doğrudan yabancı yatırım gerçekleştirilmiş olup, TCMB verilerine göre yurtiçinde yerleşik kişiler tarafından Tunus'a yönelik doğrudan yatırım amacıyla 3 milyon dolar değerinde sermaye ihracı gerçekleştirilmiştir.

TAV-Tepe Akfen İnşaat şirketi, TAV-Tunisie, THY, Sokatex – Philantex-I-II-III, ISKO, Vaskim, Zafer, Wintech (Adopen), Semstone, Mavi Tekstil, Galaksi Şti., Sahra Industrie Şti., Uğurteks, Zahir Tekstil firmaları başta olmak üzere Tunus'ta 20 Türk firması faaliyet göstermektedir.

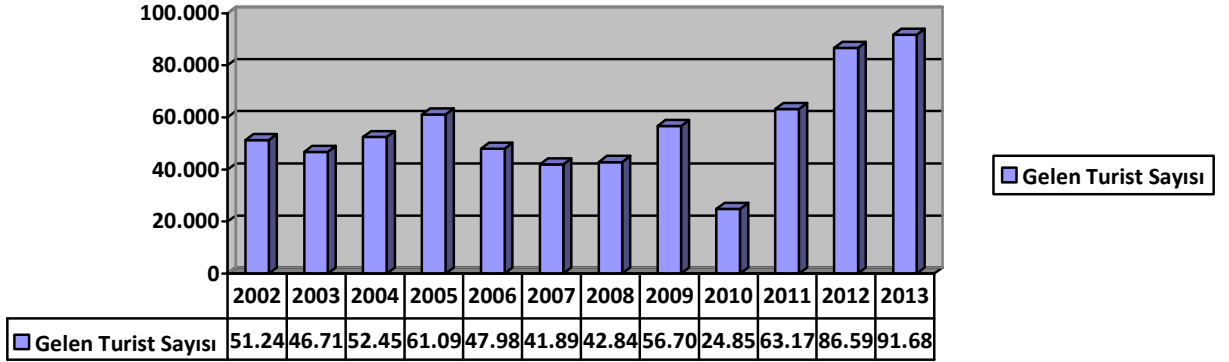
T.C. Merkez Bankası verilerine göre 2002-2012 yılları arasında Tunus'dan Türkiye'ye herhangi bir yatırım yapılmamıştır.

Turizm İlişkileri

Türkiye ile Tunus arasında 28 Eylül 1981 tarihinde Ankara'da imzalanan bir Turizm İşbirliği Anlaşması bulunmaktadır.

Tunus'tan Türkiye'ye Gelen Turist Sayısı

Tunus'tan Türkiye'ye gelen turist sayısı 2012 yılında bir önceki yıla göre %37 artış göstererek 86 bin kişiye ulaşmıştır. 2013 Ocak-Aralık arasında 91 bin Tunus'lu Türkiye'yi ziyaret etmiştir.

Turizm alanında ortak mesleki eğitim programları ve özellikle üçüncü ülke vatansası turistlere yönelik olarak Tunus ve Türkiye'yi kapsayan paket seyahat programlarının oluşturulması iki ülkenin turizm alanında ilişkilerini geliştirebilecek verimli işbirliği olanakları olarak dile getirilmektedir.

TÜRK-TUNUS İŞ KONSEYİ (1990)

Muhatap Kuruluş: Tunus Sanayi, Ticaret ve El Sanatları Birliği (UTICA)

Türk Tarafı Başkanı: Levent Soylu, Soylu Endüstriyel ve Madencilik San.Tic. Ltd., Yönetim Kurulu Başkanı

Karşı Kanat Başkanı: Khaled Mzid, Tunus Ulusal Tekstil İhracatçıları Odaları Birliği Başkanı

Son Dönem İş Konseyi Etkinlikleri:

- 28 Mayıs 2012 tarihinde TOBB Plaza'da yeni atanan T.C. Tunus Büyükelçisi Sn. Ömer Gücük, Türk-Tunus İş Konseyi Başkanı Sn. Levent Soylu, yaklaşık 10 kadar DEİK üyesi firmanın katılımlarıyla T.C. Tunus Büyükelçisi Sn. Ömer Gücük ile bir tanışma toplantısı gerçekleştirildi. Söz konusu toplantının açılışını Türk-Tunus İş Konseyi Başkanı Levent Soylu gerçekleştirirken, Sn. Ömer Gücük'ün konuşmasının ardından, firmalar tek

tek firmalarını tanıtarak, Tunus'ta gerçekleştirdikleri faaliyetlerden bahsettiler. Toplantı soru-cevap bölümünün ardından sona erdi.

- DEİK/Türk-Tunus İş Konseyi tarafından 9 Kasım 2012 tarihinde Konyalı Restoranda Tunus Ulusal Kurucu Meclisi Haklar, Özgürlükler ve Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı Sn. Saouad Abderrahim onuruna bir yemek düzenlendi. Söz konusu yemeğin başkanlığını Türk- Tunus İş Konseyi başkanı Sn. Levent Soylu üstlenirken, toplantıya Tunus İstanbul Fahri Konsolosu Sn. Mustafa Göksu, Tunus Ulusal Kurucu Meclisi heyeti, TBMM Dış İlişkiler ve Protokol Başkanlığı Uzman Yardımcısı Sn. Berker Ülker ve Türk-Tunus İş Konseyi Yürütme Kurulu Üyeleri katılım gösterdi.
- DEİK/Türk-Tunus İş Konseyi tarafından İş Konseyi Karşı Kanadı Tunus Sanayi ve El Sanatları Birliği ve Tunus Yabancı Yatırımları Destekleme Ajansı işbirliğiyle 16 Mayıs 2013 tarihinde, TOBB Plaza İstanbul'da, Türk-Tunus İş Forumu gerçekleştirildi. Tunus delegasyonu için ayrıca 15 Mayıs 2013 tarihinde Gebze Organize Sanayi Bölgesi ziyareti tertiplendi.
- 28 Mayıs 2013 tarihinden TOBB tarafından Türk-Tunus İş Forumu ve Tunus Cumhurbaşkanı Sn. Moncef Marzouki'nin katılımlarıyla çalışma yemeği düzenlendi. İş Forumunun moderatörlüğü DEİK/Türk-Tunus İş Konseyi Başkanı Sn. Levent Soylu tarafından gerçekleştirildi.
- T.C. Başbakanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan tarafından 3-6 Haziran 2013 tarihleri arasında Fas-Cezayir ve Tunus'a gerçekleştirilen ziyarete Türk-Tunus İş Konseyi olarak katılım sağlanmış ve 6 Haziran 2013 tarihinde Türk-Tunus İş Konseyi Ortak Yürütme Kurulu Toplantısı gerçekleştirilmiştir.

TÜRKİYE – TUNUS EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLERİNDE YAŞANAN SORUNLAR İLE İLİŞKİLERİN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ÖNERİLER

- Tunus'ta kambiyo mevzuatı firmanın ve bankanın Tunuslu veya Off-Shore olmasına göre değişiklik göstermektedir. Bu doğrultuda Tunuslu firmaların Tunus bankaları ile çalışma zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak Tunus bankalar aracılığıyla gerçekleştirilen işlemlerde peşin ödeme yapılamadığından vesaik mukabili veya akreditifli ödeme şekilleri kullanılmak zorunda kalınmaktadır. Bu durumda yabancı firmalar ile bir

sorun yaşanmazken Tunuslu firmaların vesaik mukabili veya akreditifli ödeme yapmak istememeleri nedeniyle ihracatçılarımız mallarının bedelini tahsil konusunda sıkıntı yaşamaktadır.

- Doğrudan konteyner seferlerinin bulunmaması nedeniyle Tunus'a yönelik nakliye masrafları çok yüksek olmaktadır. Bu çerçevede Tunus ile Türkiye arasında kurulacak RO-RO seferlerine ilişkin çalışmalara hız kazandırılması büyük önem taşımaktadır.
- Ekonomik altyapının iyileştirilmesi çalışmaları çerçevesinde Tunus'taki yol, baraj, liman, otel projelerinde Türk firmalarının pay alması mümkün görülmektedir. Bunun altyapısını sağlamak için de Tunus'daki yeni yönetimle özel sektör temsilcilerimizin temaslarının sağlanması ve ilişkilerin güçlendirilmesi büyük önem arz etmektedir.
- Tunus'da iç nakliyedeki yetersizlikler nedeniyle ülkenin iç pazarlarına ulaşmada yaşanan sıkıntılar ihracat hacminin artmasının önünde engel teşkil etmektedir.
- Tunus'da gelişmiş bir organik sebze tarımının bulunması nedeniyle konserve gıda ve meyve suyu fabrikası yatırımlarının teşvik edilmesi ikili ekonomik ilişkilerin gelişmesinde faydalı olacaktır.
- Tunus'da mevcut gübre fabrikaları projelerinde Türk firmalarına öncelik verilmesi, iki ülke arasındaki ekonomik ilişki potansiyelinin değerlendirilmesinde faydalı olacaktır.

FAYDALI ADRESLER

Tunus Milli İstatistik Enstitüsü www.ins.nat.tn

Tunus Yatırım Destek Ajansı www.investintunisia.tn

Tunus Sanayi, Ticaret ve El Sanatları Birliği (UTICA) www.utica.org.tn

T.C. Tunus Ticaret Müşavirliği www.musavirlikler.gov.tr

T.C. Tunus Büyükelçiliği

Adres: LOT No:4, Av. Hedi KARRAY Centre Urbain Nord B.P.134-1082
TUNIS/TUNISIE

Telefon: 00 216-70 132 300

Faks: 00 216-71 767 045

E-posta: ambassade.tunis@mfa.gov.tr

Web: <http://tunus.be.mfa.gov.tr>

T.C. Tunus Ticaret Müşavirliği

Lot No:4, Avenue Hédi Karray, Centre Urbain Nord, 1082 Tunis/TUNUS

Tel: 00 216 717 53212

Faks: 00 216 717 66988

E-posta: tunus@ekonomi.gov.tr